

In-zicht!

Over kunsteducatie,

sociaal-artistieke

projecten en

cultuureducatie

↳ Tijn Bossuyt

Het zal u wel niet verbazen: kunst hoeft niet, kunst moet niet, kunst moet ook niet moeten. Het is er altijd geweest, in alle gedaanten en verschijningsvormen. En nog steeds moeten we dat uitleggen. Daar zijn kunsteducatoren dus mee bezig: de uitleg van het ongewone gewone, de uitleg van het onnuttige nuttige, de uitleg van het waardeloze waardevolle. Dus wie een rustig leven denkt te leiden met kunst en kunsteducatie, verlaat beter meteen deze wereld vol twijfels en chaos. De twijfel die elke dag opnieuw moet worden geordend met het inzicht van 'dat moment' steunend op 'de traditie en het weten van gisteren' en de honger naar morgen. De strijd voor een volwaardige plaats voor de kunsteducatie en de sociaal-artistieke praktijk lijkt er één zonder einde. Laat ons wat graven in mijn eigen korte bestaan in het kunsteducatieve veld van de laatste dertig jaar.

ROEPEN IN DE WOESTIJN

Tien jaar geleden gaf ik een lezing met als titel '25 jaar roepen in de woestijn'. Dat bewuste artikel geeft de situatie weer anno 2000. Gelukkig is de situatie ondertussen fel gewijzigd. Ook het landschap van de kunst- en cultuureducatie en de sociaal-artistieke praktijk is veranderd. In 2000 hadden kunsteducatie en de sociaal-artistieke projecten nauwelijks een legitieme plek veroverd in het cultuurlandschap, laat staan dat er middelen tegenover werden gezet of dat er een beleid werd gevoerd dat ontwikkeling en evolutie in deze sector vooropstelde. Niet dat er in de vijftig jaar daarvoor geen kunsteducatie was, integendeel, maar de beleidstructuur was zoek of tenminste onduidelijk. We vonden voordien wat lijnen terug bij jeugdwerk, in het sociaal-cultureel werk, het onderwijs en de kunsten. Niet voor niets werd er dan ook op 7 en 8 december 2000 in de gebouwen van de universiteit Antwerpen een Vlaams congres 'Cultuur & Participatie' georganiseerd door de European Association For Education Law and

Policy (ELA). Participatie was in die dagen een hot item en de toenmalige Vlaamse minister van Cultuur Bert Aniciaux en de Vlaamse minister van Onderwijs Marleen Vanderpoorten maakten er hun handelsmerk van. Beiden brachten op dat congres dan ook mooie samenwerkingsintenties ten berde. In de jaren die daarop volgden werden er tal van nieuwe structuren, diensten en decreten bedacht die de cultuurparticipatie vooruit moesten helpen. De laatst bijgekomen nieuwweling genaamd de 'sociaal-artistieke praktijk', geboren uit een oproep van de Koning Boudewijnstichting onder de noemer 'Art 23*' en een gevolg van het armoederapport uit de jaren daarvoor, mengde zich moeiteloos in het debat. De zogezegde 'ascetische elite' zoals ze door Bert Aniciaux in zijn State of the Union in de Gentse Vooruit in september 2000 werd beschreven, beroerde blijkbaar echt de gemoederen. Dit alles resulteerde in een jarenlang debat en het zoeken naar de ware aard van begrippen zoals participatie, kunsteducatie, cultuureducatie, sociaal-artistieke of artistiek-sociale praktijk, de maatschappelijke rol van de kunsten en meer van dat fraais.

EEN GLAS WATER

In het licht van voorgaande feiten, uitspraken, gebeurtenissen en uitingen ontstond er een nieuw cultureel landschap waarin zowel de kunsteducatie als de sociaal-artistieke praktijk nieuwe plaatsen kregen toebedeeld. Men wou van het verbrokkelde en onduidelijke landschap af waar we sinds eind jaren '70 in terecht waren gekomen. De oefening leek eerst simpel: erken beide werkvelden, zorg voor de nodige middelen en klaar. Niet dus. Elk beleidsdomein (jeugd, kunsten, sociaal-artistieke praktijk...) bleef zijn eigen tuin bewaken en we kwamen er niet toe de vruchten te delen.

In die dagen werd ook het onderwijs wakker gemaakt en voor zijn verantwoordelijkheid gesteld, namelijk: bijdragen tot het cultuurcompetent maken van kinderen en jongeren. Al sinds de opkomst van de expressiebeweging in Vlaanderen (jaren '50 en '60) was dit idee gelanceerd, maar het was in die kringen wat ondergesneeuwd door de veelheid van verantwoordelijkheden die onderwijs op zich moest nemen. Nemen we daarbij dat er een verschuiving was van kennis- naar informatiemaatschappij, met alle toeters en bellen die dat met zich meebrengt, en we herkennen ook hier meteen een klein defect met grote gevolgen. Kwam daarbij ook de diversiteitgedachte die we even bovenop de participatiegedachte gooiden, en de reddeloosheid was groot. Onderwijs wist het ook niet meer en zwalpte van de ene hervorming naar de andere zonder dat er echt wezenlijk inhoudelijk werd vernieuwd.

Zoals je ziet vroeg ik gewoon om een glas water met mijn geroep in de woestijn (namelijk: geef de kunsteducatie een plaats en erkenning) maar kreeg ik er een zandstorm voor in de plaats. Onderwijs, jeugdwerk, kunsten, sociaal-cultureel werk, welzijnswerk, armoedebestrij-

**Elk
beleidsdomein
bleef zijn eigen
tuin bewaken
en we kwamen
er niet toe de
vruchten te
delen.**

ding, de harde economische sector... Allen mengden zij zich met eigen inzichten en niet-zicht in het debat.

Zoals je kan vermoeden, werd veel duidelijk in de onduidelijkheid. Maar het moet gezegd dat het beleid en niet in het minst het cultuurbeleid antwoorden bleef verzinnen. Bij Onderwijs werd CANON, de Cultuurcel van het departement, voor het eerst sinds zijn ontstaan versterkt in zijn draagkracht. In 2006 kregen de sociaal-artistische praktijk en sommigen die bezig waren met kunsteducatie een plaats in het Kunstendecreet. De kunsteducatieve vormingsinstellingen werden gespecialiseerde vormingsinstellingen (sommige toch) en binnen het getrouwe jeugdwerk bleef kunsteducatie een plaats krijgen.

In al die tijd roerde het Deeltijds Kunstonderwijs zich zo goed als niet. Maar vanaf 2009, toen de orkaan van het Bamfordonderzoek met het alom geprezen en met de vinger gewezen eindrapport 'Verbeeld/Gedeeld' (Commissie Cultuur Onderwijs) opstak, stonden ook zij in het oog van de storm. Ook daar kondigden zich grootse of kleine vernieuwingen aan.

VERDEELD VELD BLIJFT

Maar waar staan we vandaag? Staan we verder dan het brokkenveld van zowat 10 à 15 jaar terug? Ondanks vele wijzigingen blijft het een verdeeld veld verspreid over diverse domeinen met als hoofdrolspelers cultuur, onderwijs en jeugdwerk en hier en daar ook wat welzijn

en burgerschap. Als we daarenboven het ongeluk hebben dat de diverse domeinen beheerd worden door meerdere ministers of politieke bevoegdheden, dan weet je hoe laat het is. Dit moet leiden tot een verbrokkeld veld waarin zelfs collega-organisaties elkaar eerder bekampen dan stimuleren. En wie is daar het slachtoffer van? Juist! De speurende mens die steunpilaren zoekt in zijn poging om orde in de chaos te scheppen, ook al is dat dan maar tijdelijk. Hoe kan een samenleving die meer dan ooit nood heeft herordering, aan het pogen vorm te geven van antwoorden op de vragen van vandaag, zo slordig omspringen met de kunsten, de kunsteducatie en het sociaal-artistische luik?

De regelgever denkt niet vanuit noodzaken, maar eerder vanuit een variëren op een gekend thema.

Na tien jaar van debat en slechts hier en daar een vluchtig onderzoek zijn we niet tot een krachtig antwoord gekomen op de vraag naar de plaats van de kunsteducatie en het sociale culturele werk. Ondanks de zichtbaarheid van tientallen prachtige en naar eigen mening nuttige projec-

ten. Het veld is levendiger dan ooit. De noodzaak om zich uit te drukken, creativiteit aan te wenden, het proberen te begrijpen van elkaars gestotter en van elkaars beelden en tekens is zeer actueel. Zeker in een mondiale context waarin diversiteit en de culturele mix realiteit zijn. Maar de regelgever denkt niet vanuit noodzaken, maar eerder vanuit een variëren op een gekend thema, herstructureren binnen oude ordes. Zelfs het hernieuwde kunstendecreet,

het zogenoemde schottenloos decreet, maakt onderscheid tussen disciplines en werkvelden. Zelfs de nauw bij elkaar aansluitende praktijken van sociaal-artistisch werk en kunsteducatie krijgen een aparte indeling. Zelfs het werk wat ikzelf met een team bevlogen medewerkers mag uitoefenen met De Veerman kunnen wij dikwijls niet onder een of andere noemer thuisbrengen. De ene keer noemt men het erfgoed, de andere keer kunsteducatie en nog anderen blijven ons indelen bij de sociaal-artistische praktijk. En wat als we dan een concert geven, is het dan kunst?

Het veld hunkert steeds meer naar de weidsheid van het bestaan en vraagt aan de beleidsmaker ook zo te denken. Even over de grenzen van bevoegdheden heen denken, even naar de mens en zijn behoeften kijken. Even niet oordelen vooraf! En het komt goed, ooit komt het goed.

BIOGRAFIE

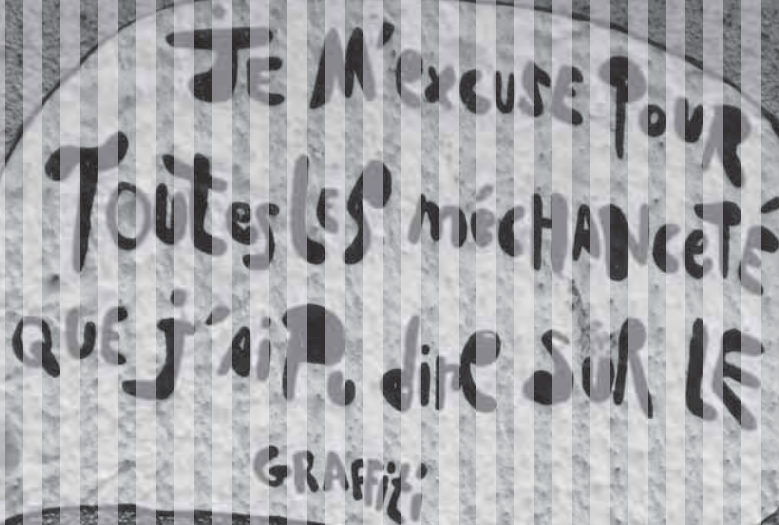
Tijl Bossuyt (°1957) was danser en dansdocent, lesgever en vast medewerker bij Daceb (Departementale Dienst voor Animatie, Creatieve Expressie en Begeleiding) tot 1986. In 1986 was hij medeoprichter van het Instituut Kunstzinnige Vorming (InKuVo), dat in 1991 fuseerde met Vlaams Centrum Amateurkunsten. Hij is tevens oprichter en artistiek en zakelijk leider van de kunsteducatieve organisatie De Veerman en medeoprichter van de Federatie van Organisaties Kunsteducatie (FOK). Daarnaast is hij lesgever en gastdocent aan diverse hogescholen voor kunsteducatie en sociaal-artistische praktijk.

BIBLIOGRAFIE

Bossuyt, T. (Belgie). *25 Jaar roepen in de woestijn*. uit: Cultuur & participatie.(J. D. Groof, W. M. Scheck, & H. Penneman, Eds.) ANTWERPEN: Garant.

Commissie cultuur onderwijs: *Gedeeld/Verdeeld*. (S. D. Paul Catteeuw, e.a. Red.) Brussel, Belgie: Agenstschap Onderwijs-communicatie Vlaamse Gemeenschap.

Vermeulen, B. *Lang leve Isaac Stern*. uit: Cultuur & participatie.(Jan De Groof, Ed.) Antwerpen: Garnt.

JE M'excuse pour
Toutes les méchancetés
que j'ai pu dire sur le
GRAFFITI